

Nagyenergiás részecskék a rákgyógyítás szolgálatában

dr. Barnaföldi Gergely Gábor

MTA Wigner FK, CERN ALICE

Fazekas Mihály Gimnázium, 2019. február 13.

UNIVERSITY OF BERGEN

Motiváció

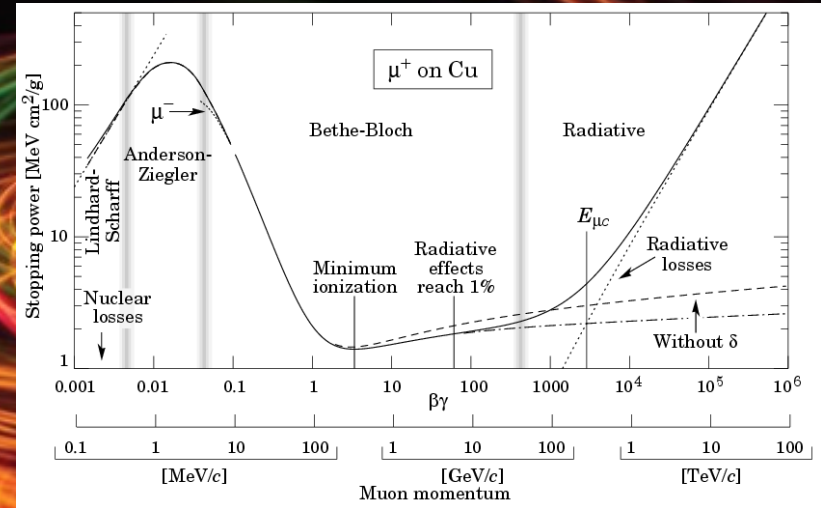
A mai előadás erről az egyenletről fog szólni..

$$-\frac{dE}{dx} = \frac{4\pi e^4 z^2 NZ}{(4\pi\epsilon_0)^2 M_e v^2} \left[\ln\left(\frac{2M_e v^2}{I}\right) - \ln(1 - \beta^2) - \beta^2 \right]$$

Motiváció

Ez a Bethe-Bloch egyenlet, ami így néz ki...

$$-\frac{dE}{dx} = \frac{4\pi e^4 Z^2 N Z}{(4\pi\epsilon_0)^2 M_e v^2} \left[\ln\left(\frac{2M_e v^2}{I}\right) - \ln(1 - \beta^2) - \beta^2 \right]$$

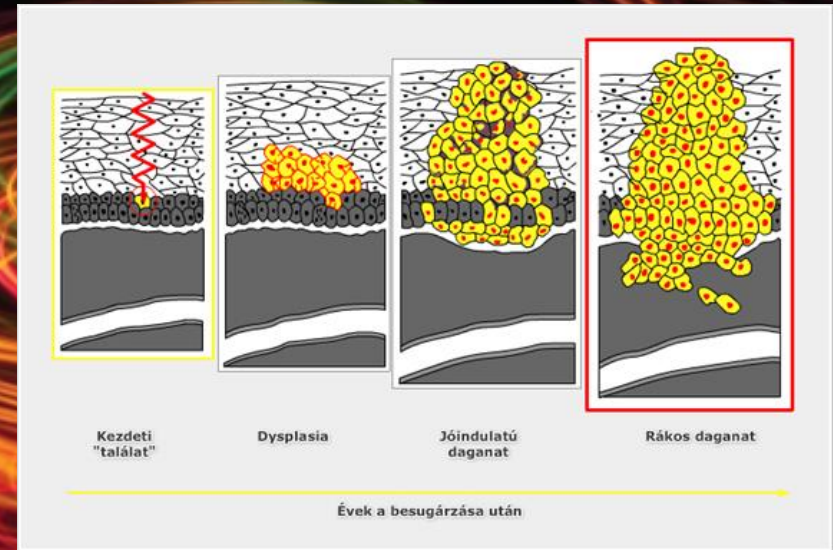
... és lehet vele rákot kezelni

Rákbetegségek és kezelésük

A rák egy komplex, többfaktoros rendellenesség, amely a sejtosztódás szabályozottságának elvesztését okozza

A rákos sejtek...

- gyakrabban osztódnak 10-100x
- nincs hibajavítás az osztódás során
- nem mutatnak kontakt gátlást
- más szövetekbe is behatolnak (metasztázis)
- egyetlen sejtől indul ki

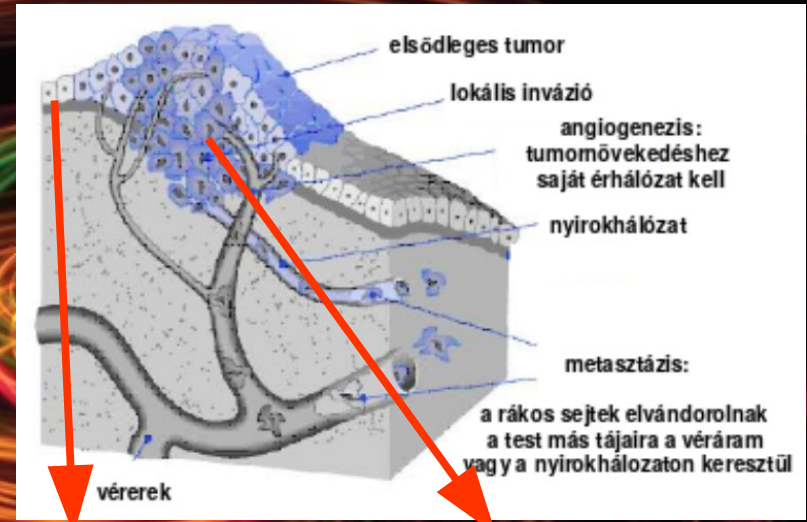

Rákbetegségek és kezelésük

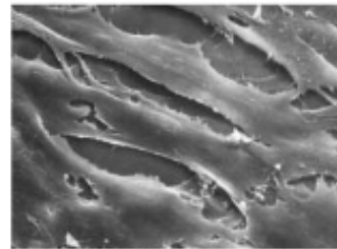
Több mutációs lépcső után rákos daganat (tumor) alakul ki

A rák kialakulása

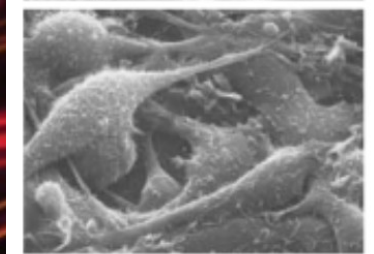
- A rákos sejtek megnövekedett igényeihez alakítják a környezetüket (jobb érhálózat)
- Jóindulatú daganat: éles határú, jól elkülöníthető, kivághatóak
- Rosszindulatú daganat, ha az örökítőanyag bekerül az érhálózatba és eljuthat máshová
  - áttétek kialakulása
- Elveszi az életteret az egészséges sejtektől

Egészséges sejtek

Rákos sejtek

Rákbetegségek és kezelésük

Mi okozza a rákot?

A rizikófaktorok

- Genetikai hajlam (gyengébb immunrendszer)
- Kémiai anyagok (dohány, azbeszt, benzol)
- Sugárzás (radioaktív, UV, elektromos)
- Mozgáshiány (stressz)
- Étrend és elhízás (alkohol, zsír, vörös hús)
- Fertőzések (HPV, Hepatítisz BC, Herpesz, HIV)
- Életkor előrehaladtával nő a kockázat

Megelőzés → a fenti kockázatok csökkentése...

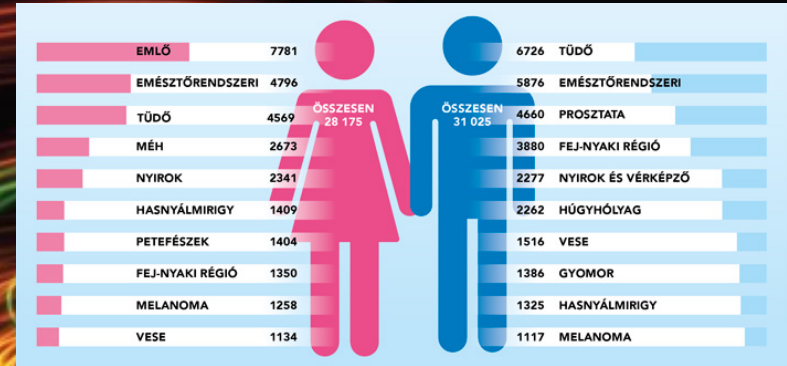
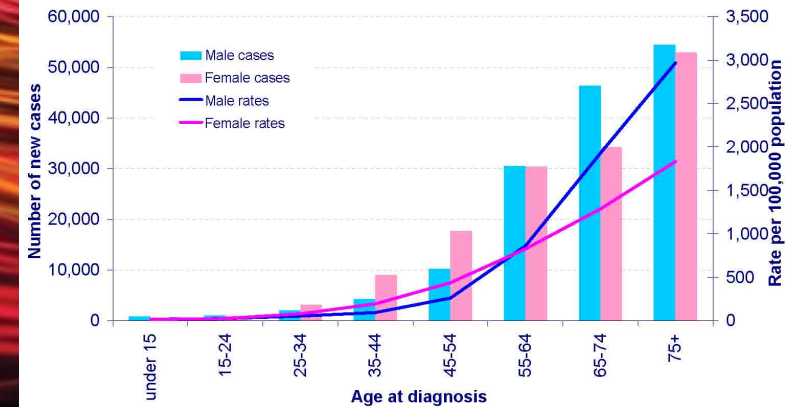

Figure 2.1: Number of new cases and rates, by age and sex, all malignant neoplasms (exc NMSC), UK, 2007

Rákbetegségek és kezelésük

Mi a hatása a társadalomra?

Általánosan

- Az EU korfa 30-60 év között a legszélesebb ez a legjobban keresőképes réteg (szüleitek)

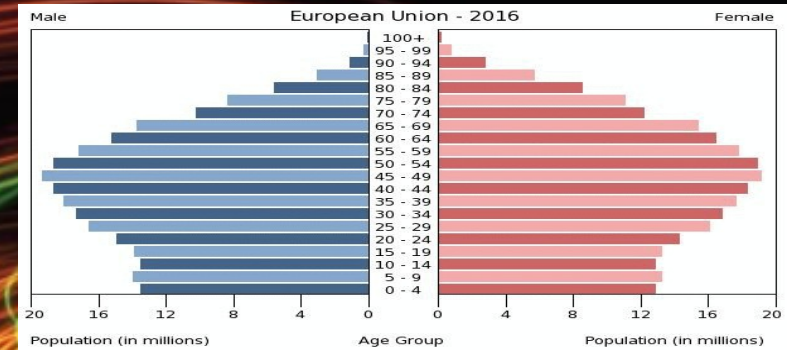
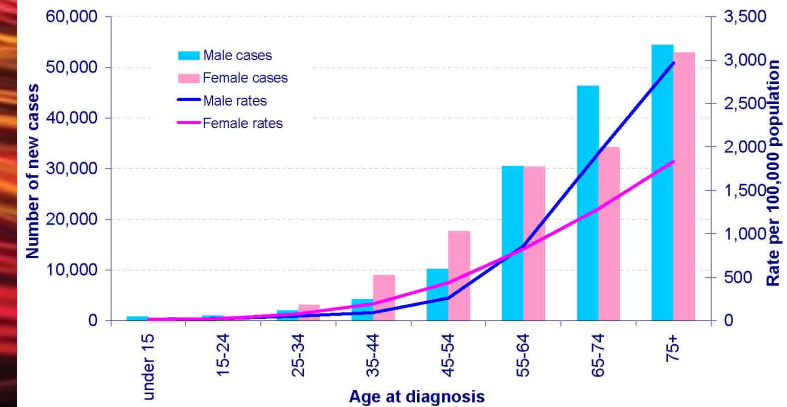

Figure 2.1: Number of new cases and rates, by age and sex, all malignant neoplasms (exc NMSC), UK, 2007

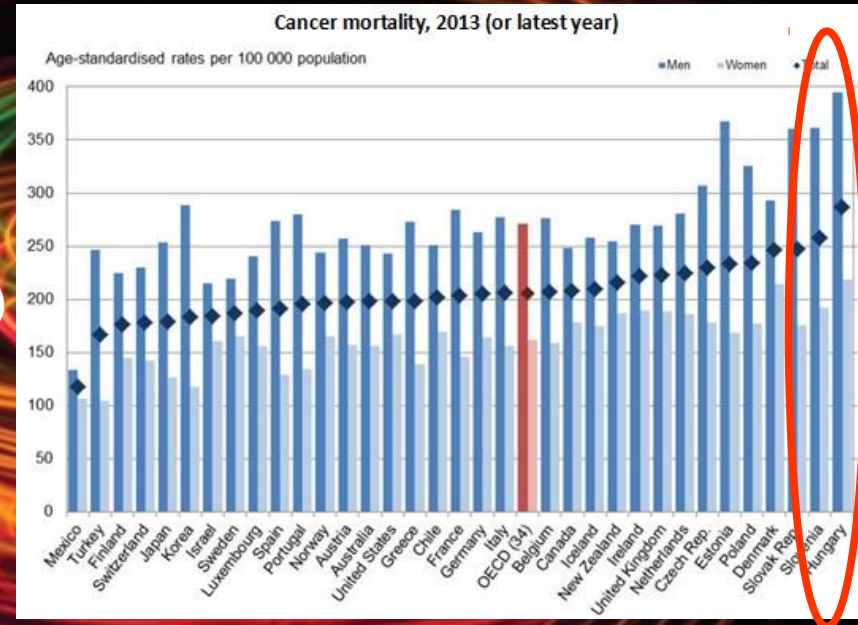

Rákbetegségek és kezelésük

Mi a hatása a társadalomra?

Általánosan

- Az EU korfa 30-60 év között a legszélesebb ez a legjobban keresőképes réteg (szüleitek)
- A hazai helyzet különösen siralmas a világtalag tekintetében
- A rákos megbetegedések és halálozások száma növekszik

Rákbetegségek és kezelésük

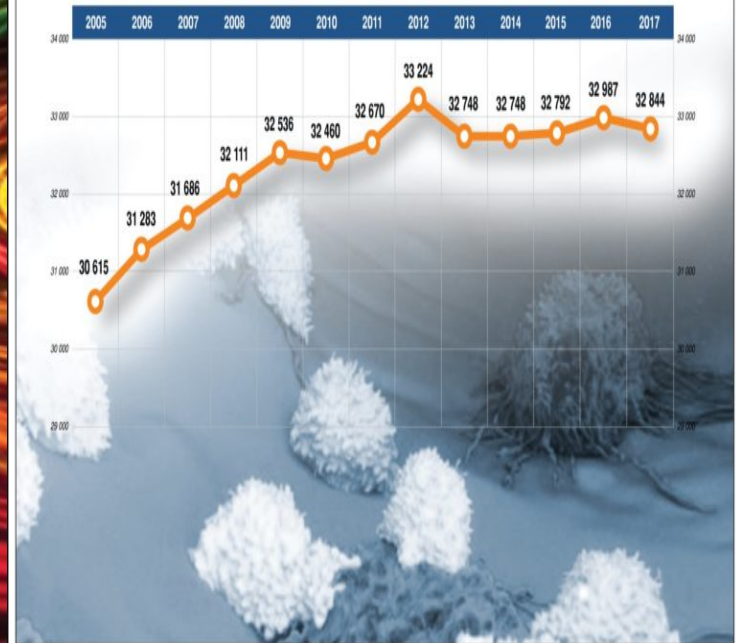
Mi a hatása a társadalomra?

Általánosan

- Az EU korfa 30-60 év között a legszélesebb ez a legjobban keresőképes réteg (szüleitek)
- A hazai helyzet különösen siralmas a világtalag tekintetében
- A rákos megbetegedések és halálozások száma növekszik

Daganatos megbetegedések okozta halálozások Magyarországon (2005–2017)

Roszzindulató daganatos megbetegedések által okozott halálozások száma összesen:

Rákbetegségek és kezelésük

A legfontosabb

- a kockázatok csökkentése
- a felismerés rákszűrésen, korai szakaszban

A rákos megbetegedések kezelése:

- Eltávolítjuk a dagantot (ha jól hozzáférhető, nincs áttét)
- Elpusztítjuk a tumort és a környékét, kémia/fizikai behatással,
- bízva abban, hogy az egészséges részek nem károsodnak

Rákbetegségek és kezelésük

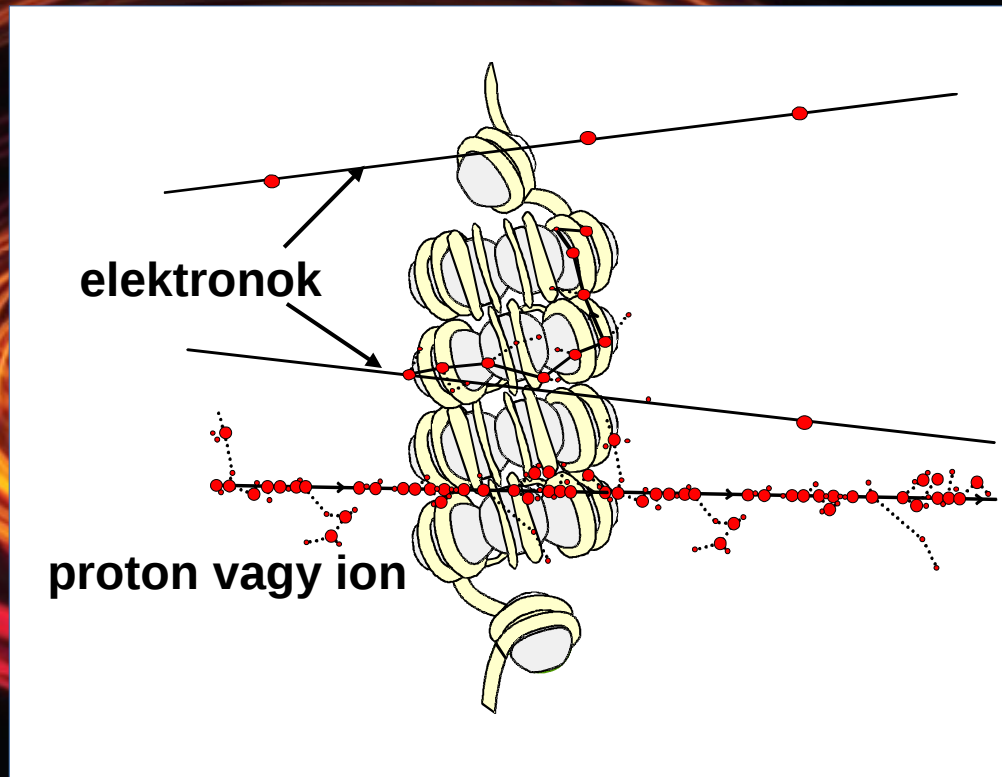
A sugárterápia az egyik legfontosabb fegyver a rákos megbetegedések ellen.

A rákos megbetegedések kezelései

45-50% műtéti eljárás

40-50% sugárterápia

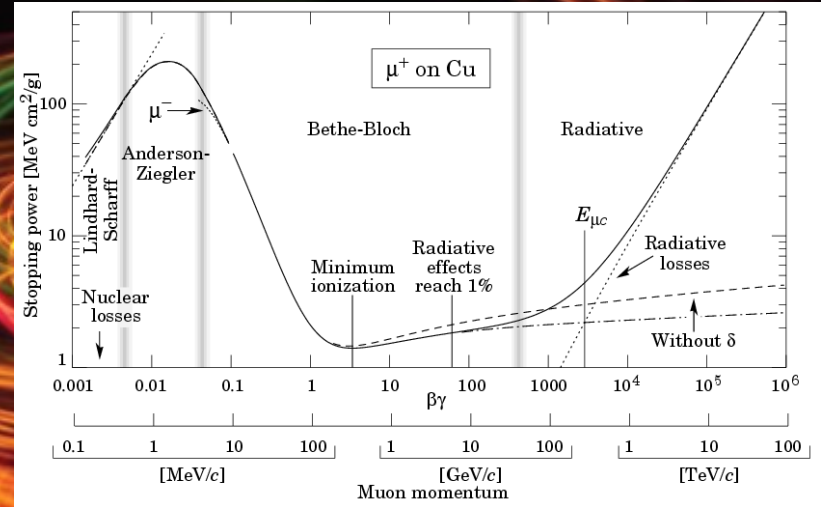
10-15% kemoterápia

Egy kis fizika...

Tehát a Bethe-Bloch egyenlet,

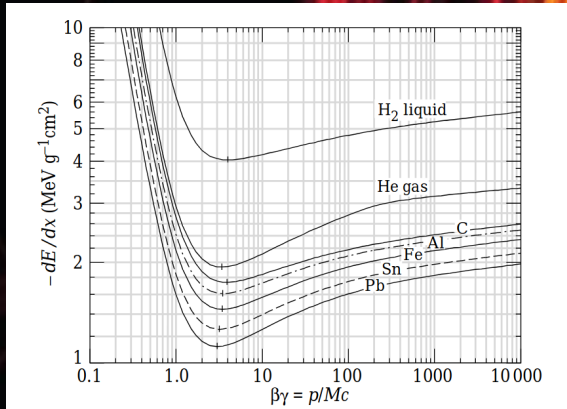
$$-\frac{dE}{dx} = \frac{4\pi e^4 z^2 N Z}{(4\pi\epsilon_0)^2 M_e v^2} \left[\ln\left(\frac{2M_e v^2}{I}\right) - \ln(1 - \beta^2) - \beta^2 \right]$$

Egy kis fizika...

Tehát a Bethe-Bloch egyenlet,

$$-\frac{dE}{dx} = \frac{4\pi e^4 z^2 N Z}{(4\pi\epsilon_0)^2 M_e v^2} \left[\ln\left(\frac{2M_e v^2}{I}\right) - \ln(1 - \beta^2) - \beta^2 \right]$$

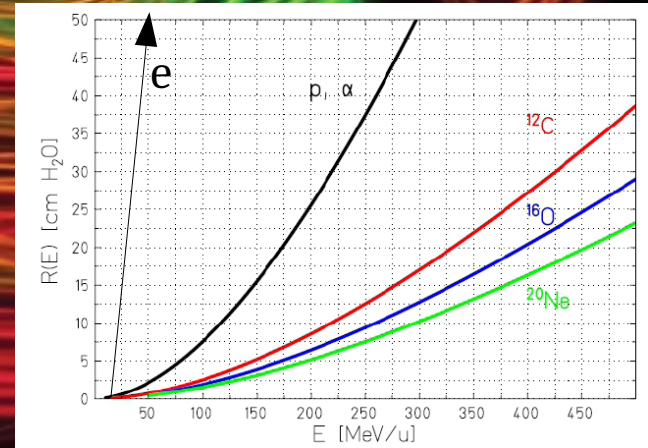
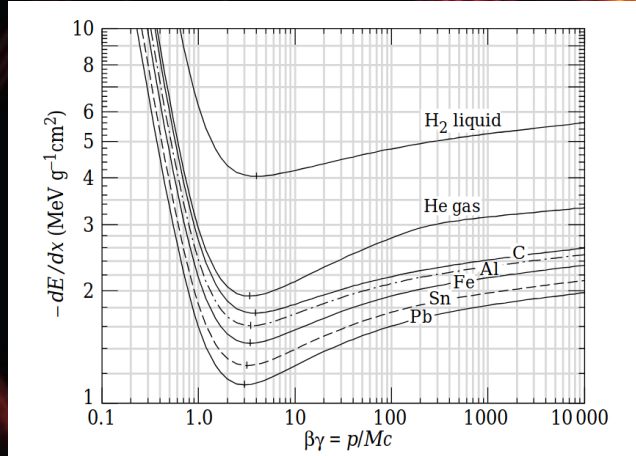

Egy kis fizika...

Tehát a Bethe-Bloch egyenlet,

$$-\frac{dE}{dx} = \frac{4\pi e^4 z^2 NZ}{(4\pi\epsilon_0)^2 M_e v^2} \left[\ln\left(\frac{2M_e v^2}{I}\right) - \ln(1 - \beta^2) - \beta^2 \right]$$

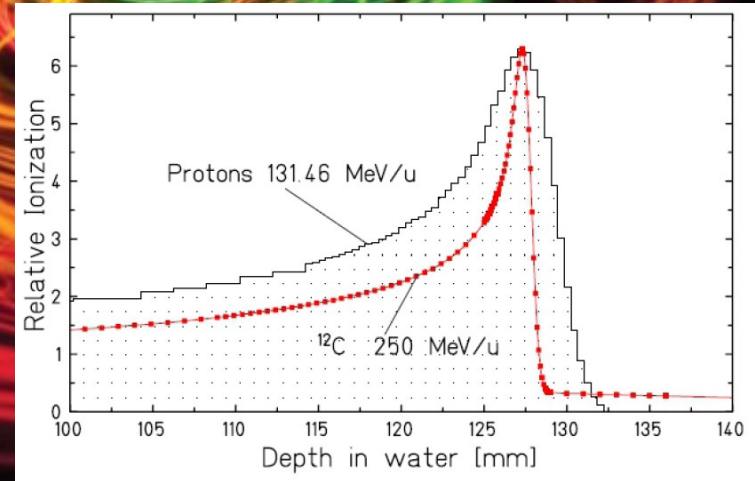
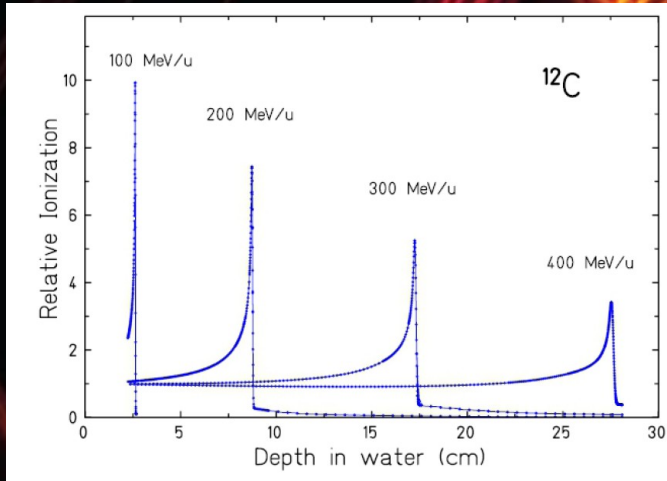
$$R(E) = \int_0^E \left(\frac{dE'}{dx}\right)^{-1} dE'$$

Egy kis fizika...

Tehát a Bethe-Bloch egyenlet,

$$-\frac{dE}{dx} = \frac{4\pi e^4 z^2 NZ}{(4\pi\epsilon_0)^2 M_e v^2} \left[\ln\left(\frac{2M_e v^2}{I}\right) - \ln(1 - \beta^2) - \beta^2 \right]$$

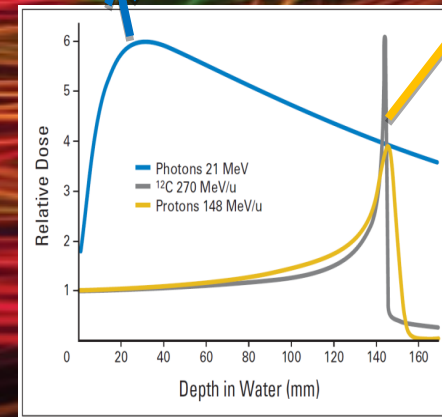
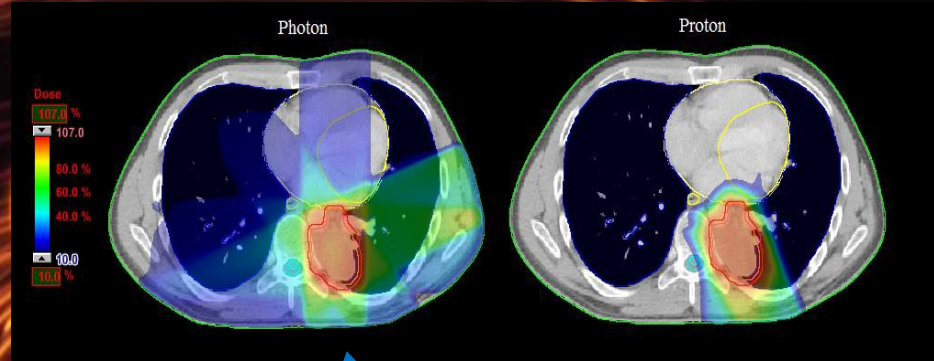

Részecskékkel a rák ellen ...

A sugárterápia célja, hogy maximalizáljuk a dózist a tumorban, miközben minimálisan terheljük az egészséges szöveteket:

Foton (röntgen):

Hadronok (proton, ion):

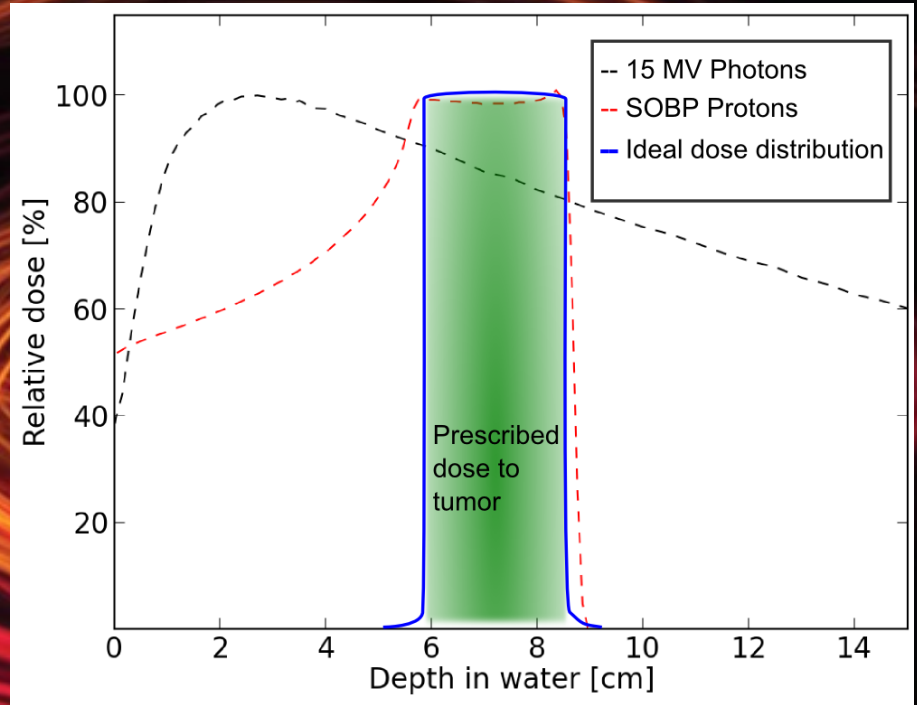
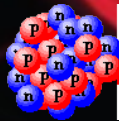

Részecskékkel a rák ellen ...

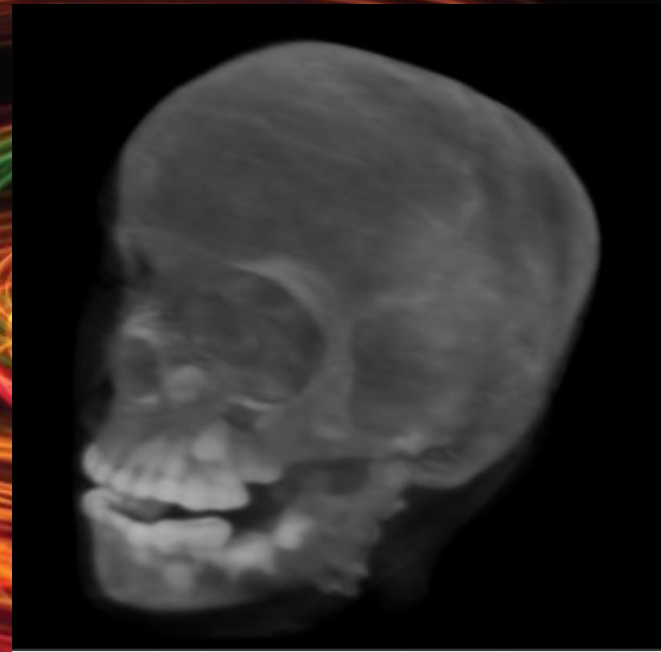
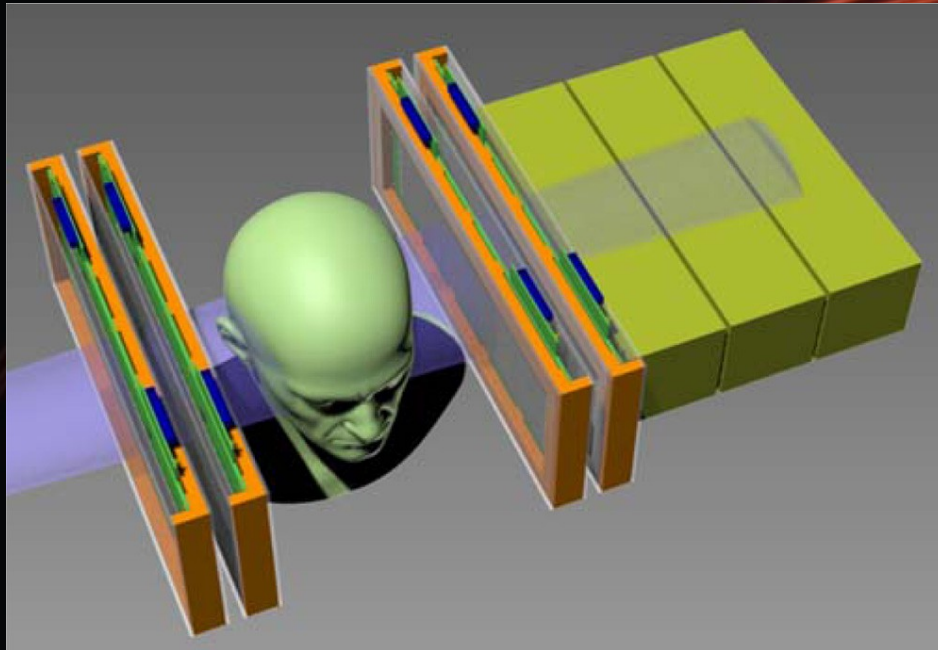
A sugárterápia célja, hogy maximalizáljuk a dózist a tumorban, miközben minimálisan terheljük az egészséges szöveteket:

Foton (röntgen):

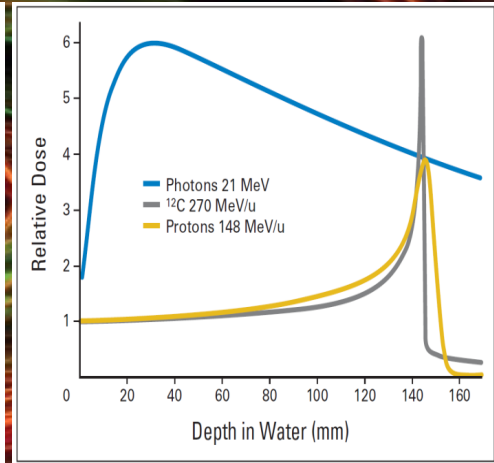
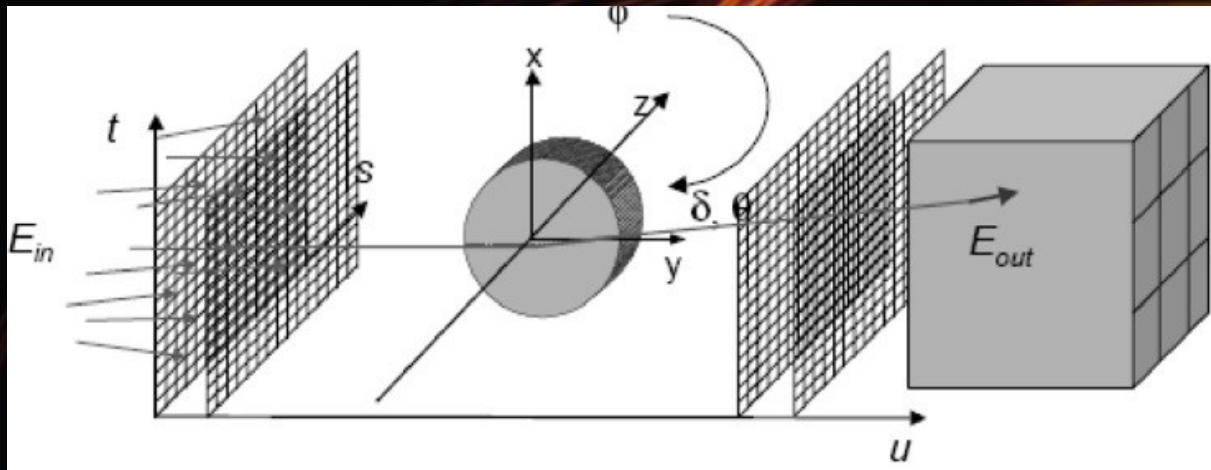
Hadronok (proton, ion):

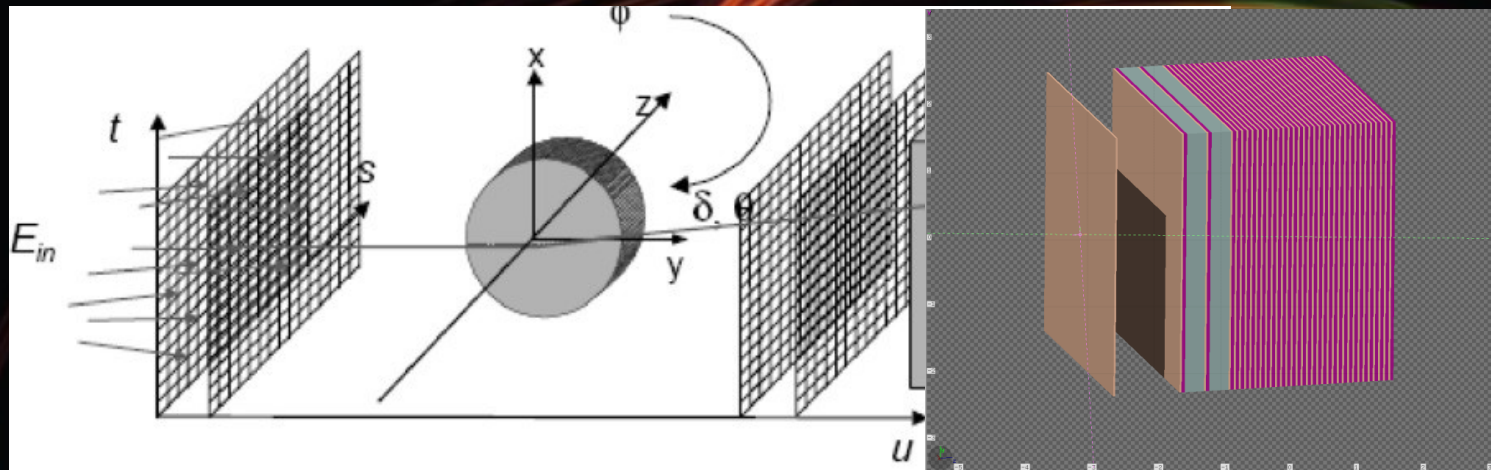
pCT projekt

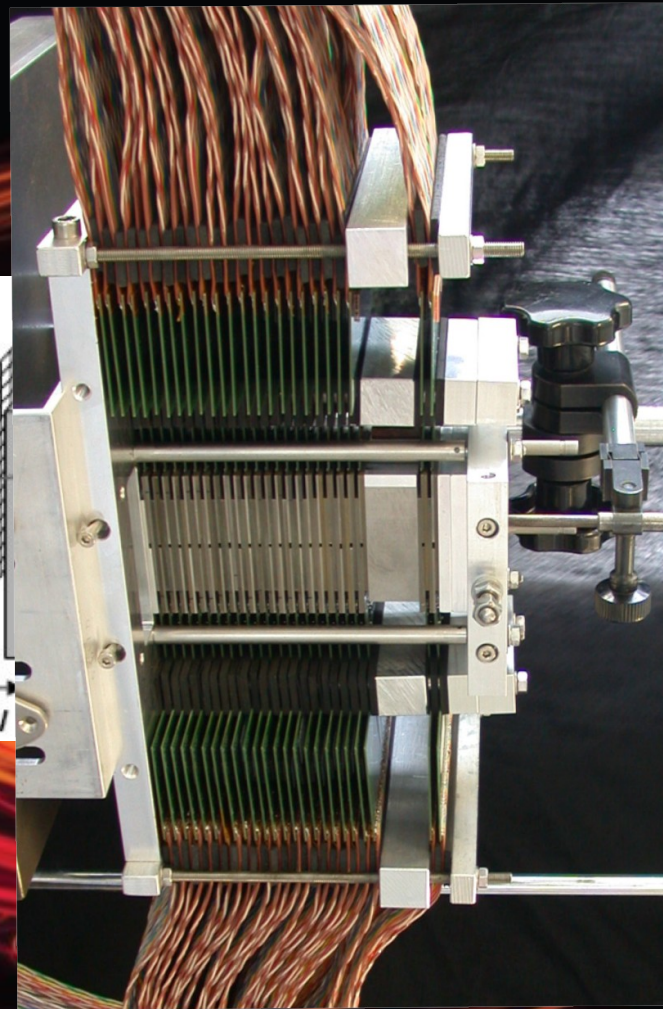
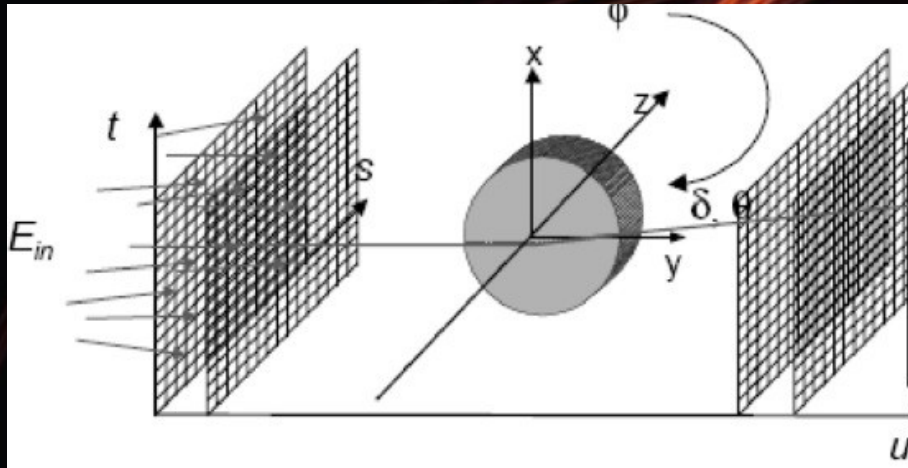
pCT projekt

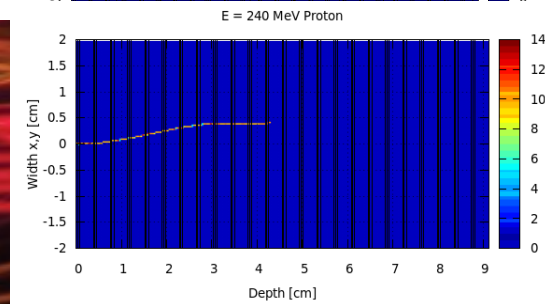
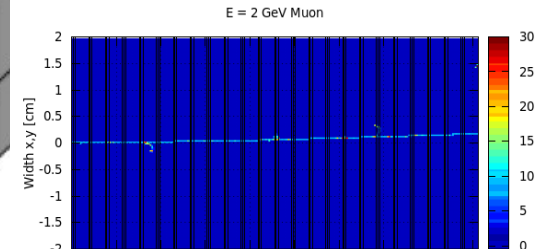
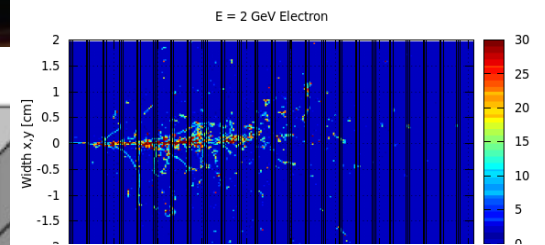
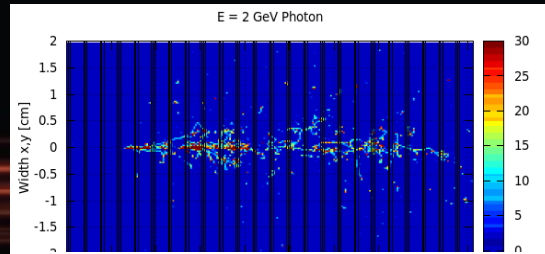
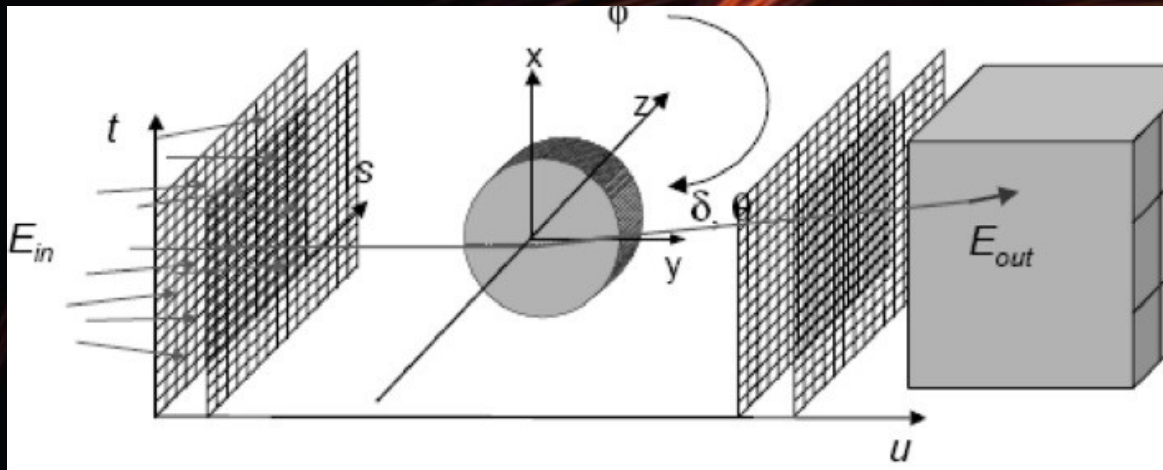
pCT projekt

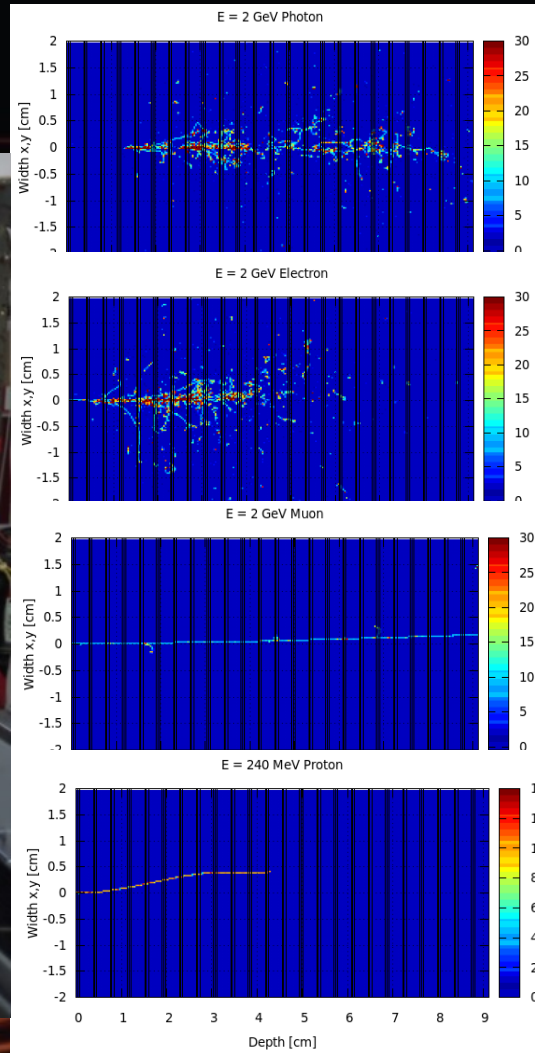
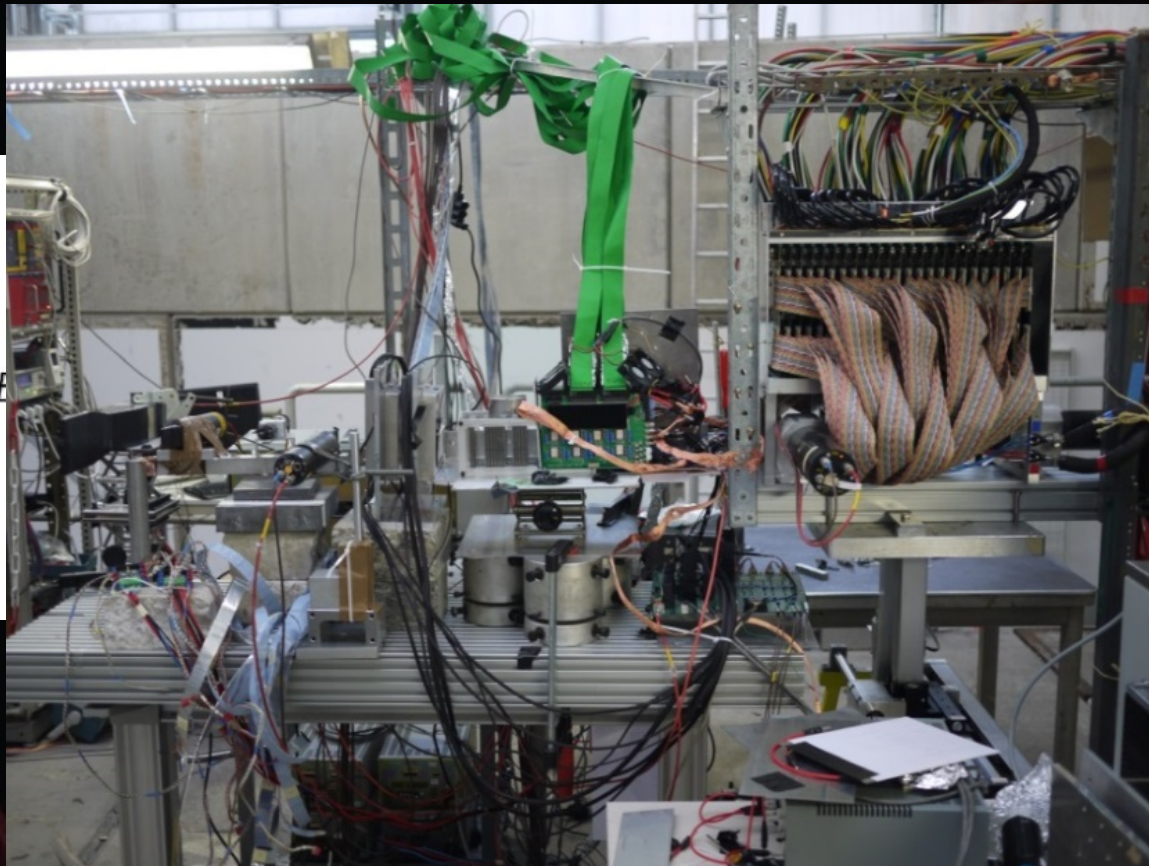
pCT projekt

pCT projekt

pCT projekt

Részecskegyorsítók a gyógyászatban

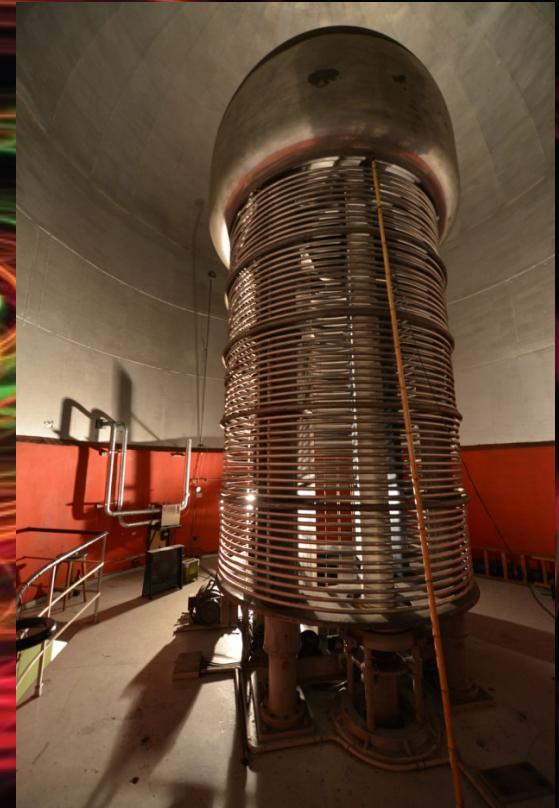
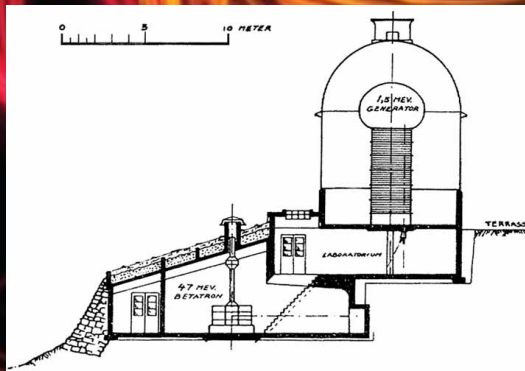
Történelem

1939 Van de Graaf,
Bergen (NO)

1975-1986 LBL,
Berkeley (USA)

1994- NIRS Gunma
(Japán)

1997- GSI, HIT,
(Németország)

Részecskegyorsítók a gyógyászatban

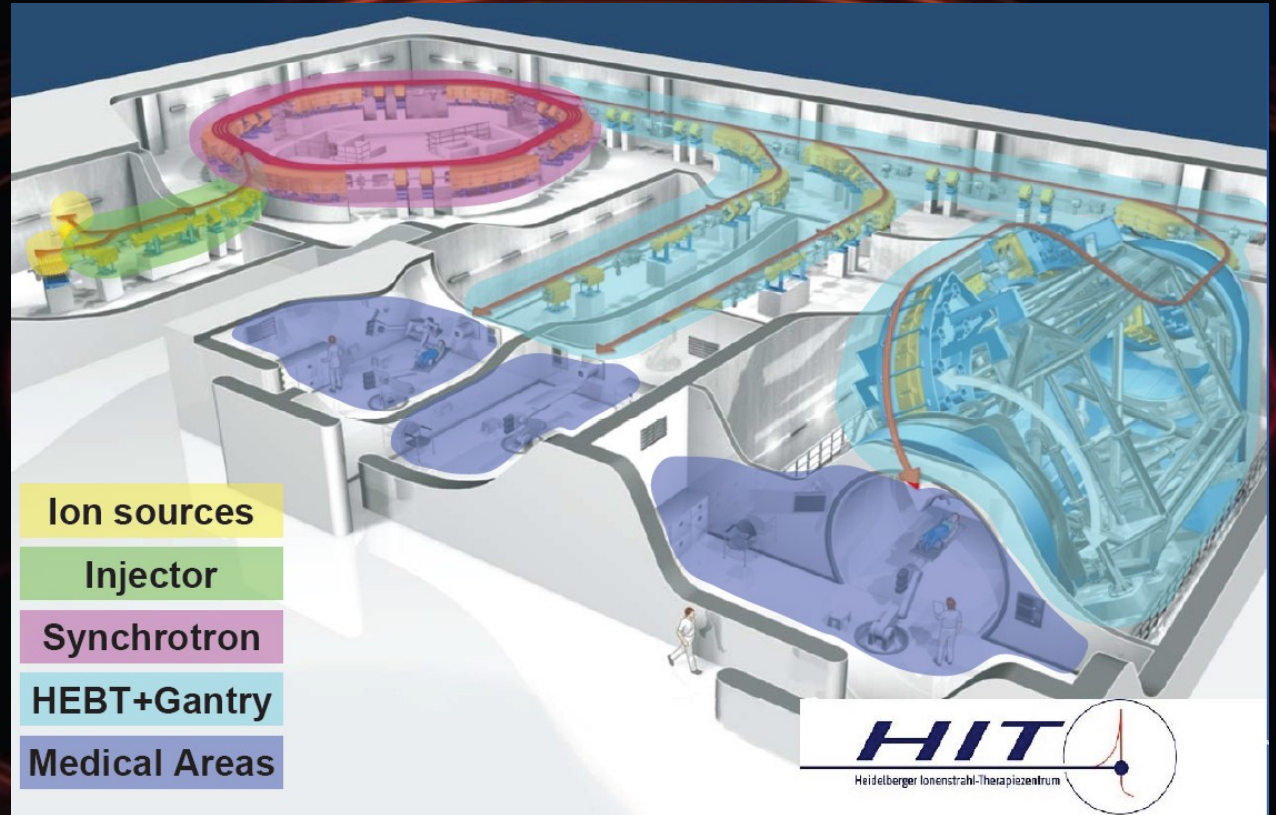
Történelem

1939 Van de Graaf,
Bergen (NO)

1975-1986 LBL,
Berkeley (USA)

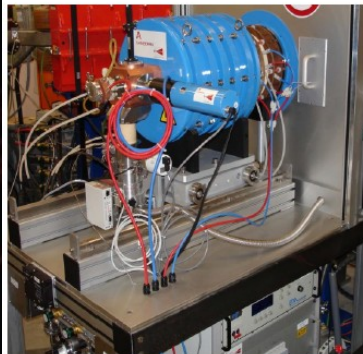
1994- NIRS Gunma
(Japán)

1997- GSI, HIT,
(Németország)

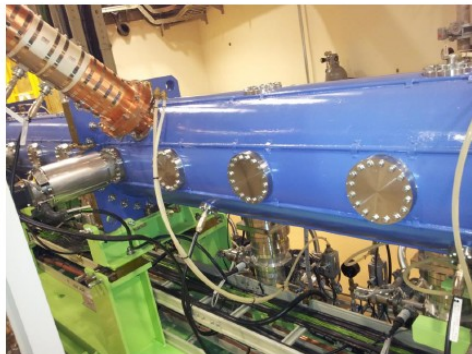

Részecskegyorsítók a gyógyászatban

Ion source

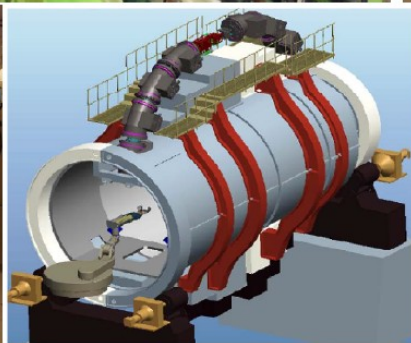
LINAC

Synchrotron

Treatment room

Superconducting gantry

Extraction and beam transport

Részecskegyorsítók a gyógyászatban

Particle therapy centres in Europe - 2015

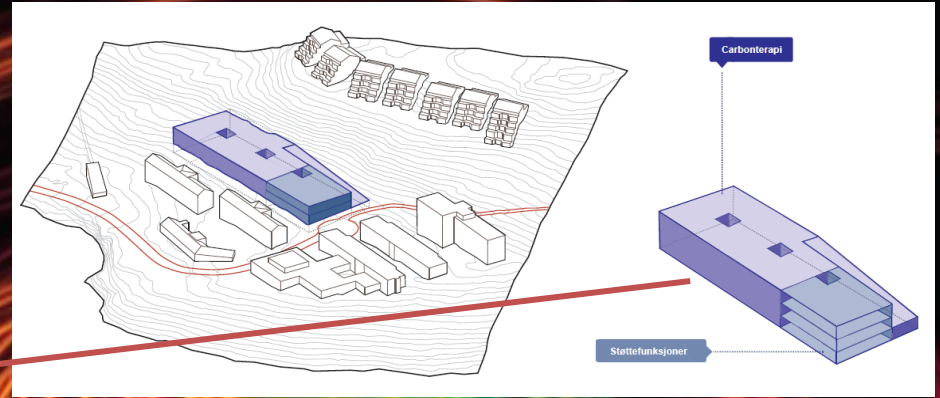

Source: PTCOG, October 2015

Hadronterápiás központ Bergenben (NO)

University Hospital

- Bergen UiB: Prof. Dieter Röhrich

- Budapest Wigner RCP:

GG Barnaföldi, PhD

Mónika Varga-Kőfaragó, PhD*

Prof. Gábor Papp (ELTE)

Ákos Sudár (BSc*, ELTE)

